

RELATII ROMÂNNO-POLONEZE ÎN TIMPUL GUVERNĂRII
GOGA-CUZA (28 DECEMBRIE 1937 - 10 FEBRUARIE 1938)

AURELIAN CHISTOL*

Prietenia tradițională româno-poloneză, dublată de existența pericolului bolșevic la frontierele răsăritene ale ambelor țări, va genera, *ipso-facto*, încheierea convenției de alianță defensivă din 3 martie 1921, dintre București și Varșovia. Ea va fi urmată de Tratatul de garanție din 26 martie 1926 - prelungit prin acordul tacit al celor două state în 1931 și 1936- referitor la garantarea mutuală a intangibilității frontierelor românești și poloneze cu Uniunea Sovietică.

Începând din 1932, în fruntea diplomațiilor de la București și Varșovia s-au aflat Nicolae Titulescu - un adept ferm al securității colective și al apropierii de sovietici pentru a contrabalansa revizionismul german și pe cel italian - și Jozef Beck, susținătorul unei politici de echilibru între Germania și U.R.S.S., menită a-i salva țara într-o situație geopolitică extrem de periculoasă. Sesizând scăderea rolului Franței și al Societății Națiunilor pe scena internațională, Beck a creionat o „a treia Europă”, aceea a statelor mici și mijlocii cuprinse între zona Balticii și Balcani, în fruntea căreia visa să așeze Polonia. Afirmarea unor astfel de veleități ale Varșoviei a stârnit numeroase aprehensiuni în țările vizate, inclusiv în România, motiv pentru care, până în 1936 sesizăm o răcire accentuată a raporturilor bilaterale.

Totuși, după plecarea lui Titulescu din fruntea Ministerului de Externe, relațiile noastre cu Polonia vor cunoaște o autentică relansare, vizibilă, cu precădere, de-a lungul anului 1937, atunci când, cei doi șefi de stat, regele Carol al II-lea, respectiv președintele Ignacy Moscicki au întreprins, fiecare în parte, câte o vizită oficială în cealaltă țară.

Destinderea survenită între București și Varșovia și-a avut însă limitele sale, întrucât partea română nu a reușit să-și convingă aliatul să lărgască aplicabilitatea prevederilor *erga omnes* din tratatul de garanție în cazul unui atac din partea Ungariei, astfel încât sprijinul polonez ar fi devenit operant pentru noi doar în cazul unei agresiuni sovietice. De asemenea, polonezii, sceptici cu privire la capacitatea franco-britanică de a susține menținerea sistemului Versailles, s-au apropiat tot mai mult de Germania și de Ungaria, neezitând în paralel să emită pretenții asupra unor teritorii din Cehoslovacia și Lituania¹.

* Universitatea din Pitești.

¹ Daniel Hrenciuc, *România și Polonia. 1932-1939. Relații politice și diplomatice*, Suceava, Editura Universității din Suceava, 2005, p. 58-63; Ion Constantin, *Polonia în secolul totalitarismelor. 1918-1939*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2007, p. 167.

Acțiunile diplomatice ale Varșoviei reflectau fidel transformările survenite în ultimii ani pe scena politică poloneză. Concret, regimul „Sanației” instaurat prin lovitură de stat a mareșalului Pilsudski în 1926 va fi urmat de cel al „coloneilor” (1930-1935), în cadrul căruia, un rol deosebit i-a fost rezervat lui Jozef Beck. Ca un corolar al propensiunii către totalitarism, la 23 aprilie 1935, polonezii au modificat Constituția, conferindu-i președintelui puteri discreționare. Mai exact, în persoana lui Moscicki s-a concentrat „autoritatea unică și indivizibilă a statului”, președintele fiind declarat răspunzător numai „în fața lui Dumnezeu și a istoriei”².

După invadarea Renaniei de către armata germană, „bătrânul continent” a fost martorul unor mutații geopolitice profunde, menite a dezvolta la Varșovia, sub influență germană și cu sprijinul direct al Ungariei, insașiabile porniri belicoase împotriva Cehoslovaciei, care au contribuit, în mod inexorabil, la slăbirea sistemului de securitate central și sud-est european.

Pe acest fond inextricabil, s-a produs la București schimbarea de guvern de la finele anului 1937, prin accederea la putere a unui cabinet prezidat de către marele poet Octavian Goga, adept al corijării unor erori ale politicii externe tradiționale românești, cum ar fi tendința de înfeudare la interesele Franței sau cea de ignorare a importanței covârșitoare căpătate de Germania pe plan continental.

Adept sincer al unei relații speciale cu Polonia, noul premier român i-a telegrafiat omologului său de la Varșovia, generalul Slawoj-Skladowsky, rugând „pe Excelența Voastră să primească mesajul meu de frățesc salut pentru țara voastră, ale cărei sentimente prietenești de ieri și de azi au avut totdeauna un puternic ecou în conștiința publică a României”. Cu patetismul specific poetului de rasă, Goga nu a ezitat să-și manifeste ferma convingere că alianța celor două state reprezenta „un act firesc de predestinație istorică”, îndreptându-și gândul „spre nobila națiune polonă, ca spre un tovarăș sincer și nedezipit pentru ziua de mâine”, reconfirmând astfel valoarea axiomatică a prieteniei româno-poloneze.

Măgulit de căldura mesajului președintelui nostru de Consiliu, generalul Skladowsky i-a răspuns pe același ton lui Goga, adresându-i „cele mai sincere urări” de succes și asigurându-l că „simțămintele pe care ați binevoit să mi le exprimați corespund întru totul dorinței mele sincere pentru o strânsă colaborare și pentru o întărire tot mai intensă a legăturilor de nezdruccinată prietenie și alianță, care unesc într-un chip atât de apropiat România și Polonia”³.

De asemenea, ministrul român de Externe Istrate Micescu i-a telegrafiat pe 29 decembrie 1937 lui Jozef Beck, arătând că „țin din inimă să asigur pe Excelența Voastră că simt o vie satisfacție de a putea colabora leal cu ea la menținerea ordinii și a păcii pentru fericirea celor două țări ale noastre, amice și aliate”. În încheiere, șeful Palatului Sturza și-a manifestat dorința și speranța de a găsi la omologul său polonez „prețiosul concurs pentru îndeplinirea misiunii care îmi incumbă”.

În replică, Beck i-a mulțumit lui Micescu pentru cuvintele adresate, asigurându-l că era dornic să continue cu el „colaborarea tradițională între țările

² Gheorghe Buzatu, Marusia Cârstea, *Europa în balanța forțelor*, vol. I, 1919-1939, București, Editura Mica Valahie, 2007, p. 231; Ion Constantin, *op. cit.*, p. 126.

³ Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita D.A.N.I.C.), fond Ministerul Propagandei Naționale (1921-1944), I. Presa internă, dosar 379/1938, f. 18.

noastre, în spiritul alianței care le unește și care constituie pentru guvernul meu unul din elementele principale ale politicii sale externe⁴.

Pentru a nu pune România în fața faptului împlinit și pentru a elimina orice mefiență a Bucureștiului legată de posibilitatea încheierii vreunui acord sibilic polono-ungar cu tentă revizionistă, Beck l-a convocat pe 31 decembrie 1937, pe ministrul nostru acreditat la Varșovia, Alexandru Duiliu Zamfirescu, informându-l confidențial că, în decursul lunii februarie, regentul Horthy va efectua o vizită oficioasă și nu oficială în Polonia, cu prilejul unei vânători. Diplomatul polonez a ținut să precizeze că „vizita nu are niciun scop deosebit politic”, urmând să se efectueze la inițiativa gazdelor care, îndeplineau astfel una dintre ultimele dorințe ale mareșalului Pilsudski.

Totodată, Beck i-a cerut lui Zamfirescu să-i transmită regelui Carol al II-lea disponibilitatea sa de a primi orice sugestie a suveranului nostru și de a le vorbi unguirilor „fie deschis ca mandatar al aliaților români, fie ca venind de la sine”.

În altă ordine de idei, ministrul de Externe al Poloniei și-a manifestat satisfacția față de schimbările survenite în România, catalogând cabinetul Goga drept: „Un guvern într-adevăr la înălțimea cerințelor noi ale timpurilor actuale”⁵.

Reacții pozitive față de venire la putere a lui Goga s-au înregistrat și în „toate cercurile poloneze creștine” de la Lwow, care n-au ezitat să evidențieze înțelepciunea politică a regelui Carol al II-lea și să prezinte în termeni dintre cei mai favorabili personalitatea marelui poet, dar și primele măsuri întreprinse de către cabinetul său⁶.

În ceea ce le privește, ziarele oficioase din Lwow au adoptat o atitudine mult mai parcimonioasă, mărginindu-se să publice telegramele agențiilor Pat și Rador. Gazetele ucrainene au primit cu rezervă vestea schimbărilor politice survenite la București, iar presa evreiască „cea mai importantă din această regiune”, s-a arătat de-a dreptul alarmată de respectivele evenimente⁷.

Formarea cabinetului român și primele sale măsuri și-au găsit o amplă reflectare nu doar în gazetele poloneze din zona Lwowului, ci și în cele centrale. Încă din 29 decembrie 1937, „Gazeta Polska” menționa că: „Opinia publică polonă salută, fără îndoială, noul guvern, cu o sinceră prietenie, deoarece pe lângă asemănarea de crezuri, Partidul Național Creștin consideră alianța strânsă cu Polonia drept unul dintre criteriile de bază ale politicii externe românești”⁸.

Agenția română de presă „Rador”, în buletinul său informativ din 3 ianuarie 1938 consemna faptul că opinia publică poloneză „urmărește cu o vie satisfacție și admirație primele hotărâri atât de salutare ale guvernului prezidat de d. Octavian

⁴ *Ibidem*, f. 113-114.

⁵ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare se va cita A.M.A.E.), fond Polonia (1920-1944), vol. 59/(1937-1938), f. 162-164; telegrama nr. 10823/ 31 decembrie 1937 a Legației Române din Varșovia către Ministerul Afacerilor Străine, semnată Al. Duiliu Zamfirescu; vezi și: Florin Anghel, Nicolae Mareș, Dumitru Preda, *România-Polonia. Relații diplomatice*, vol. I, 1918-1939, București, Editura Univers Enciclopedic, 2003, p. 186-187; documentul nr. 91.

⁶ A.M.A.E., fond Polonia (1920-1944), vol. 59/ (1937-1938), f. 161; telegrama nr. 1576/ 31 XII 1937 a Consulatului Român din Lwow către Ministerul Afacerilor Străine, semnată Popescu.

⁷ Idem, fond România (1920-1944), vol. 350/1938, f. 98; telegrama nr. 4/5 ianuarie 1938 a Consulatului Român din Lwow a consulului Popescu către ministrul plenipotențiar al României de la Varșovia, Al. Duiliu Zamfirescu.

⁸ Apud Mihai Fătu, *Cu pumnii strânși. Octavian Goga în viața politică a României (1918-1938)*, București, Editura Globus, 1993, p. 180.

Goga“. După ce sublinia degradarea progresivă a încrederii românilor în vechile partide și în parlament, publicația deja menționată reliefa succesul incontestabil al forțelor de dreapta și satisfacția pe care regele Carol al II-lea le-a oferit-o prin aducerea la putere a formațiunii conduse de marele poet naționalist, „un încercat prieten al Poloniei“. Despre cabinetul Goga, „Gazeta Polska“ nu ezita să concluzioneze, plină de condescendență că: „are poate șansele cele mai mari de a putea realiza adevărata Unire Națională de care are nevoie România, sătulă de hărțuiri dintre partidele atât de numeroase și certate între ele“⁹.

Referindu-se la orientarea politică a echipei executive de la București, ziarul conservator „Czas“, în numărul său din 4 ianuarie, observăm că: „Noul guvern este mai filogerman decât cel precedent“ și că, în conformitate cu declarațiile lui Goga, „nu are de gând să copieze metodele fasciste“¹⁰.

La rândul său, „Kurjer Poranny“, evidențiind înțelepciunea regelui Carol al II-lea de a apela la formarea unui cabinet naționalist, nota că acesta fusese „alcătuit din personalități marcante și cu multă experiență“ și că cei mai mulți miniștri români erau „prietenii încercați ai Poloniei“. Dintre aceștia, ziarul i-a remarcat în chip deosebit pe premierul Goga, pe șeful Palatului Sturdza, Istrate Micescu și pe titularul Departamentului Apărării Naționale, generalul Ion Antonescu.

Un entuziasm deosebit față de evenimentele de la București a manifestat ziarul „ABC“, de extremă dreaptă, în paginile căruia se puteau citi următoarele: „Salutăm cu multă satisfacție revirimentul produs în politica internă a României, deoarece el constituie o nouă etapă a rezolvării problemei evreiești, care, în mod definitiv și radical va trebui să fie tranșată pentru binele tuturor națiunilor europene“¹¹.

În numărul său din 6 ianuarie 1938, „Kurjer Warszawski“, după ce a adus un elogiu marelui om de cultură și militant pentru unirea românilor, Octavian Goga, a insistat asupra ideii că „România rămâne credincioasă tratatelor cu Polonia, Franța, Mica Înțelegere și Înțelegerea Balcanică“. Cinci zile mai târziu, „Warszawski Dzieunik Narodowy“, organul Partidului Național Polonez, analizând noutățile de la București concluziona: „Ceea ce s-a întâmplat în România este primejdios numai pentru politica evreiască. De aceea politica aceasta a devenit foarte activă și ostilă României. Ea a încercat să pună la îndoială alianța cu Franța, existența mai departe a Miciei înțelegeri. Naționaliștii români au fost învinuiți că sunt germanofili și că intenționează să adere la Axa Berlin-Roma și la pactul anticomintern“, dar, în pofida tuturor diatribelor folosite împotriva noilor autorități, „schimbarea de guvern din România nu poate influența politica ei externă, deoarece aceasta izvorăște din necesitățile geografice și istorice“¹².

Excepție de la tonul elogios față de guvernul Goga adoptat de către presa poloneză a făcut ziarul marii industrii „Kurjer Polski“, care, pe 20 ianuarie 1938 a publicat articolul „Un ungur guvernează România“, plin de inexactități și de injurii la adresa premierului român. În urma demersurilor Legației României, poliția poloneză a trecut la confiscarea publicației respective și a aflat „că textul ar fi inspirat dintr-un articol al d-nei Tabouis (jurnalistă franceză, specialistă în politică externă și, mai ales,

⁹ D.A.N.I.C., fond Casa Regală. Regele Carol al II-lea. Cabinet. Probleme interne, dosar 1/1938, f. 3.

¹⁰ Apud Mihai Fătu, *op. cit.*, p. 180.

¹¹ D.A.N.I.C., fond Casa Regală. Regele Carol al II-lea. Cabinet. Probleme interne, dosar 1/1938, f. 6-7.

¹² Apud Mihai Fătu, *op. cit.*, p. 180.

în problematica Societății Națiunilor - n.n.) și ar proveni de la unul din colaboratorii evrei ce se găsesc la redacția ziarului¹³.

În ceea ce privește strict relațiile diplomatice româno-poloneze, remarcăm răspunsul de mulțumire al lui Micescu din 5 ianuarie pentru informarea confidențială făcută de Beck în legătură cu vizitarea Poloniei de către regentul Horthy și pentru „cuvintele măgulitoare” exprimate la adresa guvernului român¹⁴.

De asemenea, în semn de deferență față de țara noastră și de conducătorii ei, Jozef Beck a profitat de Dineul Anual oferit de Președintele Republicii Corpului Diplomatic în seara de 11 ianuarie, pentru a-i aduce la cunoștință lui Al. D. Zamfirescu că Istrate Micescu „poate conta la apropiatul Consiliu al Societății Națiunilor pe întregul său concurs în cazul când acesta i-ar putea fi de folos”¹⁵. În mod indubitabil, șeful diplomației poloneze avea în vedere previzibilele dificultăți pe care avea să le întâmpine România în Forumul Genevez pe tema problematicei minorității evreiești.

Dând curs ofertei poloneze, Istrate Micescu l-a întâlnit pe Beck, la Cannes, în 24 ianuarie 1938, cu două zile înaintea deschiderii sesiunii Consiliului Ligii Națiunilor. După cum era de așteptat, cei doi interlocutori s-au consultat în delicata chestiune evreiască. Încă de la început, Beck și-a exprimat susținerea pentru guvernul român, sugerând faptul că „temporizarea prin amânare” ar reprezenta în sine un succes al Bucureștiului, deși mult mai importantă ar fi găsirea unei modalități de curmare a procedurii discutării petițiilor înaintate împotriva României de organizațiile internaționale evreiești.

În atare condiții, Micescu a enumerat ca posibile ipoteze de lucru, fie repetarea atitudinii Poloniei din septembrie 1934, atunci când aceasta a anunțat că „nu mai dă explicații în orice chestiune minoritară înainte ca sistemul să fie generalizat la toate țările care au minorități”, fie prin informarea Consiliului că „Tratatul Minorităților fiind intervenit între România, pe de o parte, Statele Unite ale Americii, Japonia, Italia, Franța și Marea Britanie pe de altă parte, pe baza promisiunii securității colective a acestor Mari Puteri pentru garantarea frontierelor României mărite, nu poate supune România la un control infinit al politicii sale față de minoritari, de vreme ce, Statele Unite neintrând în Societatea Națiunilor, Japonia și Italia ieșind din Societatea Națiunilor, nu mai participă la răspunderea securității colective”¹⁶.

La finele întrevederii, Beck și-a reiterat disponibilitatea de a susține punctele de vedere ale României, contribuind ulterior, prin atitudinea adoptată în cadrul Consiliului Ligii la amânarea dezbaterii chestiunii minorității evreiești, cu ocazia viitoarei sesiuni a respectivului organism.

În scurtul interval al guvernării Goga-Cuza, dincolo de accentuarea apropierei României de Polonia, sesizăm și optici diferite ale Bucureștiului și Varșoviei în problema principală a integrității Cehoslovaciei și în legătură cu invitarea lui Horthy în

¹³ A.M.A.E., fond Polonia (1920-1944), vol. 59/ (1937-1938), f. 178; telegrama nr. 418/ 20 ianuarie 1938 a Legației Române din Varșovia către Ministerul Afacerilor Străine, semnată Dimitrescu, întrucât Al. D. Zamfirescu se afla în concediu în țară la momentul respectiv.

¹⁴ *Ibidem*, f. 165; telegrama nr. 10/ 5 ianuarie 1938 a lui Micescu către Legația din Varșovia.

¹⁵ *Ibidem*, f. 177; telegrama nr. 241/ 12 ianuarie 1938 a Legației Române din Varșovia către Ministerul Afacerilor Străine, semnată Al. D. Zamfirescu.

¹⁶ Idem, fond Societatea Națiunilor (1920-1944), vol. 120/ (1934-1938) nenumărat; telegrama nr. 10/25 ianuarie 1938 a lui Istrate Micescu, din Geneva, către regele Carol al II-lea și premierul O. Goga.

Polonia. Dacă prima chestiune era mai veche și constituia un subiect practic tabu în discuțiile bilaterale, cea de-a doua a fost ridicată de către O. Goga, pe 7 ianuarie 1938, într-o audiență acordată ministrului plenipotențiar polonez, M. Arciszewsky. Premierul român l-a rugat pe Beck, prin intermediul interlocutorului său, să amâne vizita regentului Horthy pe teritoriul polonez, dar răspunsul Varșoviei, venit a doua zi a fost unul negativ, fiind motivat de stadiul avansat al pregătirilor pentru efectuarea acesteia¹⁷.

Înlăturarea cabinetului prezidat de către Octavian Goga a fost primită cu mult calm în Polonia, întrucât noul prim-ministru, patriarhul Miron Cristea, era el însuși un adept convins al alianței dintre cele două state. Extrem de elocventă din acest punct de vedere s-a dovedit a fi și vizita întreprinsă de către șeful guvernului român între 20-24 mai 1938 în țara vecină¹⁸, soldată cu o reconfirmare a strânselor legături bilaterale dintre București și Varșovia.

THE ROMANIAN-POLISH RELATIONSHIP
DURING THE GOGA-CUZA GOVERNMENT
(THE 28-th OF DECEMBER 1937 - THE 10-th OF FEBRUARY 1938)

Abstract

During the short period of government of the eclectic cabinet led by Octavian Goga, Romania continued the politics of reproaching to Poland, started after 1936, as a consequence of the replacement of N. Titulescu from the leadership of the diplomacy.

As a proof of the traditional friendship between the two states was the diplomatic support that Bucharest received from Warsaw during the National League Council from Geneve, in January 1938.

This strong relationship continued even after the fall of the Goga Government, as long as the new Prime Minister Miron Cristea was himself a supporter of the partnership between Romania and Poland.

¹⁷ Gheorghe I. Bodea, *Octavian Goga. O viață, un destin*, vol. III, Cluj-Napoca, Editura Lines, 2007, p. 250.

¹⁸ Ion Calafeteanu, Cristian Popișteanu (coord.), *Politica externă a României. Dicționar cronologic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 221.